

UDK: 371.035:371.3

Zuxriddin NURMAMATOV,
Shahrisabz davlat pedagogika instituti kafedra mudiri, PhD
E-mail: zuxriddinnurmamatov50@gmail.com

Pedagogika fanlari doktori, professor M.X.Shomirzayev taqrizi asosida

DEVELOPMENT OF AN INNOVATIVE ACTIVITY MODEL OF A TEACHER OF THE SUBJECT "TECHNOLOGY" THROUGH ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Annotation

The article explores the training process of future technology teachers, including the development and implementation of pedagogical innovations in the educational process. It also discusses the development of an innovative activity model for technology teachers through artificial intelligence.

Key words: Teacher, lesson, technology, pedagogy, innovation, activity, training, intelligence, innovative, development.

РАЗРАБОТКА МОДЕЛИ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧИТЕЛЯ ПРЕДМЕТА «ТЕХНОЛОГИЯ» С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА

Аннотация

В статье рассматривается процесс подготовки будущих учителей технологии, включая разработку и внедрение педагогических инноваций в образовательный процесс. Также обсуждается развитие модели инновационной деятельности учителей технологии с использованием искусственного интеллекта.

Ключевые слова: Учитель, урок, технология, педагогика, инновация, деятельность, подготовка, интеллект, инновационная, развитие.

SUN'IIY INTELLEKT ORQALI "TEKNOLOGIYA" FANI O'QITUVCHISINING INNOVATSION FAOLIYAT MODELINI RIVOJLANTIRISH

Аннотация

Ushbu maqolada bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilarini o'qitish davomida, bo'lajak o'qituvchining ta'lim jarayoniga pedagogik yangiliklarni (innovatsiyalarni) ishlab chiqish va joriy etishga tayyorlash hamda sun'iy intellekt orqali „Texnologiya fani o'qituvchilarining innovatsion faoliyat modelini rivojlantirish haqida so'z yuritilgan.

Kalit so'zlar: O'qituvchi, dars, texnologiya, pedagogika, innovatsiya, faoliyat, tayyorlash, intellekt, innovatsion, rivojlantirish.

Kirish. Bugungi kunda jahondagi globallashuv va ta'limning integratsiyalashuvi jarayonlarida bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilarining kasbga tayyorgarligini rivojlantirish masalasi muhim vazifalardan biri bo'lib belgilanmoqda. Shunday ekan talabalarni innovatsion faoliyatga tayyorlashda atrof-muhit omillarining ta'sirini hisobga olgan holda, bir tomondan, talabaning shaxsiyatini yaxshiroq tushunishga imkon beradi, ikkinchi tomondan, uning shaxsiy va kasbiy rivojlanishi uchun sharoit yaratish va nihoyat, uni bo'lajak mutaxassis sifatida yuqori sifatli tayyorlash, uni shu muhitga moslashtirish[1].

Bo'lajak texnologiya fani o'qituvchisining kasbiy kompetensiyasi tarkibiga o'zaro bog'liq bo'lgan, quyidagi kompetensiyalar kiradi - maxsus, texnologik, kommunikativ, aks ettiruvchi, tashkiliy-boshqaruv, psixologik-pedagogik. Kasbiy-pedagogik ta'limni rivojlantirishning zamonaviy tendentsiyalari, davlat innovatsion siyosatining maqsad va vazifalari texnologiya fani o'qituvchisining samarali faoliyatini ta'minlaydigan kompetensiyalarning barcha tarkibiy qismlarida innovatsion komponentni ajratib ko'rsatish zarurligi haqida gapirishga imkon beradi.

Kasbiy kompetensiyaning innovatsion tarkibiy qismi, mutaxassisning rivojlangan innovatsion fikrlash asosida turli xil yangiliklarni yaratish, ishlab chiqish, foydalanish, tarqatish orqali kasbiy, pedagogik, ishlab chiqarish, iqtisodiy, tashkiliy va boshqaruv faoliyatini doimiy ravishda takomillashtirish qobiliyatini ifodalashi mumkin.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Shaxsiy ijodiy yondashuvning mohiyati, birinchidan, bo'lajak mutaxassisning boy o'ziga xos shaxsini rivojlantirishga yo'naltirilganligi, ikkinchidan, ta'limning ijtimoiy va shaxsiy ma'nolarini uyg'unlashtirish. Individual ijodiy yondashuvning asosiy maqsadi - bo'lajak texnologiya fani o'qituvchisi shaxsini o'z-o'zini anglash uchun sharoit yaratish, uning ijodiy imkoniyatlarini, qadriyat yo'nalishlarini va kelajakdagi innovatsiyalar uchun asos

bo'lgan o'z qarashlarini aniqlash va rivojlantirishdir. Shu bilan birga, o'qituvchi shaxsining ijodiy salohiyatini ro'yobga chiqarish sub'ektning ichki faoliyati mexanizmlari, uning ijodiy salohiyatini rivojlantirish va ijodkorlikning namoyon bo'lishi bilan bog'liq. Individual ijodiy yondashuvni qo'llash o'qituvchining ideal "men" imidjini va innovatsion kasbiy pedagogik faoliyat qiyofasini, o'z individualligi ongini shakllantirishni o'z ichiga oladi, bu motivatsion kasbiy pedagogik va innovatsion faoliyatni qayta qurishga olib keladi.

Innovatsiyaga tayyorgarlik ko'rishda individual ijodiy yondashuv innovatsiyalarni amaliy amalga oshirish uchun turli xil sharoitlar yaratish orqali ijodkorlik va individuallikni rivojlantirishni ta'minlaydi, bu maqsadni amalga oshirish, yangilik yo'nalishi, usullari, vositalari, shakllari va o'zaro ta'sirini tanlashni o'z ichiga oladi[4].

Tadqiqot metodologiyasi. Bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilarini innovatsion faoliyatga tayyorlashda integral-modulli yondashuv ta'lim mazmunini optimallashtirish va tizimlashtirishni hisobga oladi, o'qituvchilarga o'quv traektoriyasini mustaqil ravishda ishlab chiqish imkoniyatini beradi, kasbiy, muhandislik, texnik, ishlab chiqarish mazmunini birlashtiradi.

Bo'lajak texnologiya fani o'qituvchisini innovatsion faoliyatga tayyorlash bir qator printsiplarga asoslanadi, ular psixologiya-pedagogika fanlari tomonidan belgilangan qonuniyatlardan kelib chiqadigan va maqsadlarda amalga oshiriladigan ob'ektni loyihalashda rahbarlik qiluvchi g'oyalar va talablar tizimini anglatadi[5].

Bo'lajak texnologiya fani o'qituvchisini innovatsion faoliyatga tayyorlash tamoyillari orasida umuman texnologik ta'lim jarayonining mazmuni va tashkil etilishini rivojlantirish asosini tavsiflovchi asosiylarini va xususiyatlarini aks ettiruvchi o'ziga xoslarini ajratib ko'rsatish kerak.

Bo'lajak texnologiya fani o'qituvchisini innovatsion faoliyatga tayyorlash izchillik, murakkablik, politexnika va integratsiya, ilmiy xarakter, kasbiy harakatchanlik kabi asosiy tamoyillarga asoslanadi.

Ilmiylik tamoyili innovatsion faoliyatga tayyorgarlik jarayonini amalga oshirish fan va ishlab chiqarish asoslari o'rtasidagi munosabatlarni aks ettiruvchi chuqur va to'liq ilmiy asoslash, asosida amalga oshirilishini belgilaydi. Bunda ko'p qirrali hodisa sifatida innovatsion kasbiy-pedagogik faoliyatning yaxlit qiyofasini shakllantirishga, ta'lim, ishlab chiqarish, iqtisodiyot va boshqaruvni rivojlantirishning dolzarb masalalarini hal etish bo'yicha ilmiy tadqiqot usullarini o'zlashtirish orqali talabalarning har tomonlama shaxsiy va kasbiy rivojlanishiga olib keladi[3].

Innovatsionlik printsiplari - bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilarini innovatsion ta'limning maqsadlari, vazifalari, mazmuni, texnologiyalari, shakllaridan kelib chiqqan holda, innovatsion faoliyatga tayyorlashni o'z ichiga oladi. Bu esa umuminsoniy axloqi yetuk shaxsni, rivojlangan malakali mutaxassisni shakllantirishga qaratilgan, kasbiy madaniyat, innovatsion dunyoqarashga ega, kasbiy muammolarga innovatsion yechimlarni ishlab chiqarishga qodir kadrlarni tarbiyalashdan iboratdir[6].

Tahlil va natijalar. Yangilik va an'ana o'rtasidagi munosabat tamoyili an'ana har qanday yangilikning manbai degan, pozitsiyaga asoslanadi. Innovatsiya jamiyat taraqqiyoti yo'nalishlariga mos ravishda, an'anani rivojlantiradi va hayot siklining oxirgi bosqichida o'zi an'anaga aylanadi. Binobarin, bo'lajak texnologiya fani o'qituvchisini innovatsion faoliyatga tayyorlash jarayoni an'anaga aylanib qolgan pedagogika fanining yutuqlariga asoslanadi va yuqori sifatli asosiy kasbiy-pedagogik tayyorgarligi orqali innovatsion faoliyatga tayyorlikni shakllantiradi.

Amaliyotga yo'naltirilganlik printsiplari kasbiy-pedagogik ta'limda innovatsion faoliyatga tayyorlik bo'lajak texnologiya fani o'qituvchisining g'oya-innovatsiyaning to'liq innovatsion tsiklini uni ishlab chiqishdan, uni ilmiy va uslubiy jihatdan asoslab berishdan amalga oshirish qobiliyatiga asoslanishini anglatadi.

Moslashuvchanlik printsiplari innovatsion faoliyatga tayyorgarlikning tarkibiy qismlarini tashqi talablar va sharoitlarga qarab, sifatini yo'qotmasdan tezda o'zgartirish imkoniyatini nazarda tutadi. Bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilarini innovatsion faoliyatga tayyorlash jarayonining moslashuvchanligi uni innovatsion jarayonlar dinamikasiga qarab, doimiy ravishda moslashtirish va vaqt, resurslar, kadrlar va axborot cheklovlariga muvofiq o'zgartirishni nazarda tutadi. Bu tamoyil bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilarining ehtiyojlaridan kelib chiqqan holda individual ta'lim traektoriyalarini ishlab chiqish uchun imkoniyatlar yaratadi[7].

Bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilarini tayyorlash mazmuni dinamiklik, murakkablik, integratsiyalashuv bilan ajralib turadi va texnologiya ta'limi, ishlab chiqarish, iqtisodiyot, boshqaruv va jamiyatlardagi real innovatsion jarayonlarning mazmuni, qonuniyatlari, rivojlanish tendentsiyalariga asoslanadi. Bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilarining innovatsion faoliyatining psixologik-pedagogik, tarmoq va ishlab chiqarish-texnologik tarkibiy qismlarining o'zaro bog'liqligi innovatsion faoliyatga tayyorgarlik mazmunini, tayyorgarlik bosqichlari bo'yicha ajratib ko'rsatishning maqsadga muvofiqligini belgilaydi.

1. Motivatsion-maqsadli bosqich

Ushbu bosqichning vazifalari - innovatsion faoliyat uchun motivatsiyaning shakllantirish va rivojlantirish, doimiy shaxsiy va kasbiy, o'zi-o'zini rivojlantirish zarurati, innovatsion dunyoqarashni shakllantirish, ta'lim, ishlab chiqarish, boshqaruv, iqtisodiy, ijtimoiy faoliyat ishtirokchilari bilan samarali hamkorlik qilishga tayyorlik. Jarayonlar, innovatsion faoliyatning o'zgaruvchanligiga o'rnatish va innovatsiyalarni ko'p mezonli baholash[8].

Ushbu bosqichda o'quvchilarning ijodiy, kommunikativ, aks ettirish qobiliyatlari yangilanadi, innovatsion kasbiy-pedagogik faoliyatning individual uslubini topishga qaratilgan.

Motivatsion-maqsadli bosqichning mazmuni:

- bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilarining kasbiy faoliyatini, kasb-hunar va pedagogik ta'limni rivojlantirish istiqbollari o'rganish;

- bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilarining innovatsion faoliyati xususiyatlarini aniqlash;

- bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilarining kasbiy-pedagogik faoliyatining yaxlit tizimida innovatsion faoliyat funktsiyalarini aniqlash;

- bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilarini kasbiy tayyorlash maqsadlarini belgilovchi innovatsion faoliyat tuzilmasini ishlab chiqish - bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilarining innovatsion faoliyatiga tayyorligi[9].

Yuqoridagi yondashuvlar, tamoyillar va bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilarini tayyorlash jarayonining kombinatsiyasi kasbiy-pedagogik ta'limni ilmiy, ishlab chiqarish, tijorat bilan integratsiyalashgan holda muhandislik-pedagogik universitetda innovatsion faoliyatga tayyorgarlik ko'rishning nazariy va uslubiy asosini yaratadi. Tuzilmalar, uzluksiz kasbiy-pedagogik ta'lim tizimini jadal rivojlantirish, muhandislik-pedagogik universitet va umuman mintaqaning yagona ta'lim makonini shakllantirish va rivojlantirish. Ta'riflangan bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilarini innovatsion faoliyatga tayyorlash jarayoni, talabalarning ta'lim va kasbiy ehtiyojlarini qondirish uchun keng imkoniyatlarni o'z ichiga oladi. U talabaning shaxsiy va kasbiy rivojlanishining individual traektoriyalarini yaratish uchun asos bo'ladi.

Bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilarini innovatsion faoliyatga tayyorlash jarayonini samarali amalga oshirish shartlari quyidagilardan iborat:

1. Talabaning innovatsiya mavzusiga shaxsiy ijobiy munosabati, voqelikni innovatsion o'zgartirishga munosabatning mavjudligi va o'qituvchi va talabalar orasida innovatsion dunyoqarashni rivojlantirish.

2. Talabaning innovatsion kasbiy-pedagogik faoliyat imkoniyatlari va cheklovlarini tushunishi, innovatsion kasbiy-pedagogik faoliyatni ko'p mezonli baholashga munosabatning mavjudligi.

3. Innovatsion kasbiy-pedagogik faoliyatning barcha tarkibiy qismlarini o'z ichiga olgan va tashkil etilishi ta'lim va ishlab chiqarishdagi innovatsion jarayonlarning mantiqiylikni aks ettiruvchi loyiha faoliyati shaklida o'qitishni amalga oshirish.

4. Innovatsion faoliyatga tayyorgarlikni bir tomondan, pedagogika universitetining o'quv, ilmiy, ishlab chiqarish bo'limlari, ikkinchi tomondan, uchinchi tomon ishlab chiqarish, ilmiy, savdo, ta'lim muassasalari o'rtasidagi yaqin hamkorlik sharoitida amalga oshirish.

5. Innovatsion loyihalarni ishlab chiqish va amalga oshirishda talabalarning mustaqil ilmiy-tadqiqot, kasbiy-pedagogik va ishlab chiqarish faoliyatining ustuvorligi va uni ishlab chiqish va amalga oshirishning barcha bosqichlarida o'qitishning barcha ishtirokchilarining faol o'zaro ta'siri.

6. Talabalarning metod va vositalari, individual qarashlarining o'ziga xos xususiyatlariga tayanish.

7. Bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilarining loyiha shaklida amalga oshirilayotgan innovatsion faoliyati va kelajakdagi innovatsion kasbiy-pedagogik faoliyati o'rtasidagi bog'liqlik.

8. Bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilarini innovatsion faoliyatga tayyorlash jarayonining barcha ishtirokchilari uchun uzluksiz shaxsiy va kasbiy rivojlanish imkoniyati[8].

Xulosa. Xulosa qilib ayganda, bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilarini innovatsion faoliyatga tayyorlashning ishlab chiqilgan jarayoni belgilangan o'quv maqsadlariga mos keladi, izchillik, uzluksizlik, integratsiyalik, ishlab chiqarish qobiliyati bilan ajralib turadi. Bunda zamonaviy pedagogik ta'limdagi innovatsion jarayonlarning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga oladi. Kontseptual darajadagi tayyorgarlik jarayonining asosiy g'oyasi innovatsion-pedagogik, innovatsion-texnik, innovatsion-ishlab chiqarish faoliyatiga tayyorgarlik ko'rish zarurligini ifodalaydi.

1. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob halqimiz bilan birga quramiz. "O'zbekiston" 2017.
2. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. "O'zbekiston" 2016.
3. Shomirzayev M.X. Texnologiya fanini o'qitishda innovatsion pedagogik texnologiyalar. Darslik.. –T.: "TerDU nashr-matbaa markazi", 2020. – 226 b.
4. Shomirzayev M.X. Texnologiya fanini o'qitishning samaradorligini oshirish yo'llari. O'qituvchilar uchun uslubiy qo'llanma. –T.: 2019. – 72 b.
5. Ishmuhamedov R.J. Innovatsion texnologiyalar yordamida ta'lim samaradorligini oshirish yo'llari. – T.: Nizomiy nomidagi TDPU, 2005.
6. A. Abduqodirov, R. Ishmuhammedov. "Ta'limda innovatsion texnologiyalar" T.: 2008. – 128 b.
7. Azizxodjaeva N.N. Педагогические технологии и педагогическое мастерство. Издательско-полиграфический творческий дом им.Чулпана.
8. 8. Т.; 2005. -200 s 4. Levitan K.M. Личност педагога: становление и развитие. Изд-во Саратовского университета. 1991. -166 с.
9. Ochilov M. Yangi pedagogik texnologiyalar. – Qarshi. Nasaf, 2000.
10. Xayitov J.X. Bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilarida kreativlik qobiliyatlarini rivojlantirish texnologiyasi // Ilm sarchashmalari. – Urganch, 3/2022. –B. 78-81. (13.00.00: №31).
11. Xayitov J.X. Texnologik ta'lim praktikumi darslarida talabalarning kreativlik sifatlarini rivojlantirish tamoyillari va kreativlik sifatlarining tavsifi // Respublika janubida elektr energetika sohasining rivojlanish istiqbollari. Mavzusida xalqaro ilmiy-texnik anjuman. Termiz, 2022. -B. 389-392.
12. Nurmatov Z.Sh. Innovatsiyalarning ro'li va ahamiyati ta'limda. Namangan davlat universiteti ilmiy axborotnomasi. - Namangan. www.journal.namdu.uz ISSN: 2181-0427 . 1/2023. –B. 645-650.(13.00.00:№30).
13. Nurmatov Z.Sh. Bo'lajak texnologiya fani o'qituvchisini innovatsion pedagogik faoliyatga tayyorlash. Fan, ta'lim va texnikani innovatsion rivojlantirish masalalari. - Andijon. 2022 - y. B. 31-34.
14. Nurmatov Z.Sh. Current status of development of innovative activity of future technology teachers. International Conference of Scientific and Management Current Affairs. - Angliya. 2022 - y. B. 1-4.